

GAZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

GAZİ

JOURNAL OF EDUCATION SCIENCES

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Umut ve Umutlu Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi

Nafia Kübra KARAKAYA DOHMAN^a, Esra ÖMEROĞLU^b

Yüklenme: 02.11.2024

Kabul: 27.04.2025

Yayınlanma: 31.07.2025

DOI: 10.30855/gjes.2025.11.02.001

Anahtar Kelimeler:

Umut,
Umutlu düşünme becerisi,
Umutlu düşünme,
Okul öncesi eğitimi

Keywords:

Hope,
Hopeful thinking,
Hopeful thinking skills,
Early childhood education

Yazar Bilgileri:

a. Gazi Üniversitesi,
Ankara, Türkiye
Orcid:
0000-0002-8901-6679
nkubrakarakaya03@gmail.com
Sorumlu Yazar

b. Gazi Üniversitesi,
Ankara, Türkiye
Orcid:
0000-0003-2535-2793
omeroglu@gazi.edu.tr

ÖZET

Bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin umut kavramına bakış açısını ve sınıflarındaki çocukların umutlu düşünme becerilerini desteklemeye yönelik uygulamalarını incelemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma modeli ve olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmış, hazırlanan form okul öncesi eğitimi alanında çalışan beş uzmanın görüşüne sunulmuştur. Daha sonra, üç öğretmen ile pilot çalışma yapılarak hazırlanan form son haline getirilmiştir. Araştırmaya Ankara ilinde çalışan 11 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlere göre umut kavramı, öğretmenlerin geleceğe yönelik beklentilerini ifade etmektedir ve öğretmenler umudu gelecek için bir motivasyon kaynağı olarak görmektedir. Öğretmenlere göre çocukların umut düzeylerinin değişkenlik gösterdiği, çocukların umut düzeylerini etkileyen en büyük faktörün aile olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarına bakıldığında, öğretmenler, çocukların amaç geliştirmelerini desteklemek için daha çok direkt uygulamalarda (amaç önerme/seçenek sunma) bulunurken, çocukların amaçlarına ulaşmaları gereken yolu bulmaları için daha çok soru sorma gibi yöntemlerle kendilerinin bulmasını destekledikleri görülmüştür. Araştırma bulguları, öğretmenlerin çocukların eyleyici düşüncelerini, çocukların başarılarını tebrik ederek ve çekingen çocukları teşvik ederek desteklediklerini göstermektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin umutlu düşünme becerilerini destekleyen bir öğretmenin kişisel ve mesleki özelliklerine yönelik görüşleri alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çocukların umutlu düşünme becerilerini destekleyen öğretmenler, sevecen/güler yüzlü, kendisi de umutlu ve çocukları iyi tanıyan öğretmenlerdir. Hayatta akademik başarıdan, depresyon belirtilerine kadar birçok durumu etkileyen umutlu düşünme becerilerinin, gelişimsel açıdan birçok kritik dönemi barındıran okul öncesi dönemde desteklenmesi önemlidir. Bu yönüyle, çalışmada literatürde konu ile ilgili çalışmaların gereğine ve okul öncesi eğitimcilerinin önemine vurgu yapılmıştır.

Examination of Preschool Teachers' Opinions on Hope and Hopeful Thinking Skills

ABSTRACT

This study examined preschool teachers' perspectives on the concept of hope and their practices to support children's hopeful thinking skills in their classrooms. A qualitative research model and phenomenology design were used in the study. As a data collection tool, a semi-structured interview form was prepared and it was presented to five experts working in the field of preschool education. Then, a pilot study was conducted with three teachers, and the form was finalized. Eleven preschool teachers working in Ankara participated in the study. According to the teachers participating in the study, the concept of hope refers to teachers' expectations for the future, and teachers see hope as a source of motivation for the future. According to the teachers, it was found that children's hope levels vary and that the most significant factor affecting children's hope levels is the family. When the classroom practices of the teachers were analyzed, it was observed that the teachers mostly used direct practices (suggesting a goal/presenting options) to support children's goal development. In contrast, they mostly supported children in finding their own way to reach their goals by asking questions. The study's findings show that teachers support children's activist thinking by congratulating children's achievements and encouraging timid children. The opinions of the teachers participating in the study were obtained regarding the personal and professional characteristics of a teacher who supports hopeful thinking skills. According to the study results, teachers who support children's hopeful thinking skills are caring/smiling teachers who are hopeful themselves and know children well. It is important to support hopeful thinking skills, which affect many situations in life, from academic achievement to depression symptoms, in the preschool period, which includes many critical developmental periods. In this respect, the study emphasized the need for studies on the subject in the literature and the importance of preschool educators.

GİRİŞ

Umut bireylerin yaşama motivasyonunu artıran, yaşadıkları güçlüklerle baş etmelerini sağlayan önemli kavramlardan biridir. Stotland umudu hedeflere ulaşma beklentisi olarak tanımlarken; Staats ve Stassen (1985) ise umudu gelecekte olması beklenen bir olaya karşı beslenen olumlu his olarak tanımlamıştır. Stotland tarafından yapılan tanımlamaya bakıldığında, umut kavramının bilişsel; Staats ve Stassen tarafından yapılan tanımlamaya bakıldığında ise duygusal yönden ele alındığı görülebilir. Snyder (2002), umudu bilişsel ve motivasyonel bir süreç olarak ele almıştır. Snyder'a (2002) göre umutlu düşünen bir insan iyi tanımlanmış bir amaca ve bu amaca ulaşmak için belirlenen bir plana sahipken aynı zamanda, bu amacı gerçekleştirebileceğine dair olumlu duygular beslemektedir. Umud Teorisinde Snyder; umudu oluşturan amaçlar, alternatif yollar düşüncesi ve eyleyici düşünme adlarını verdiği üç ana bileşenden bahsetmektedir. Snyder'a göre amaçlar, umut teorisinin bilişsel boyutunu içermekte ve temelini oluşturmaktadır. Amaçlar; bireylerin düşüncelerinde olan ve onları harekete geçiren bilişsel uyaranlardır. Alternatif yollar düşüncesi, bireylerin hedeflerine ulaşmak için belirledikleri aşamaları ve bireylerin gelecek planları için bugün yaptıkları eylemleri ifade etmektedir (Irving vd., 1998). Eyleyici düşünme ise umut teorisinin motivasyon ile ilgili olan bileşeni olup, bir bireyin belirlediği hedefe ulaşmak için algıladığı öz yeterlilik düzeyi, kendine güvenidir (Snyder, Irving ve Anderson, 1991).

Snyder'a (2000) göre, umutlu düşünme becerileri 6-12 ay arasında gelişmeye başlamaktadır. Bebekler, çevresindeki uyaranları algılamaya ve nesneleri manipüle ederek amaçlar geliştirmekte ve alternatif yollar düşüncesi becerileri göstermektedir. Aynı şekilde 12-21 ay arasında benlik algısı geliştirmeye başlamaktadır (Berk, 2015; Brooks-Gunn ve Lewis 1984; Kaplan ve Kaplan, 1978). Benlik algısının gelişmesi ile eyleyici düşünme becerileri görülmektedir; bebekler bir amaç için kendini güdülemekte, çevresinden yardım istemekte ve amaca ulaştığında sevinç, ulaşamadığında üzüntü göstermektedir. Okul öncesi dönemde ise, çocukta umutlu düşünme becerileri dil gelişimine bağlı olarak gelişmektedir (Snyder, 2000). Çocuklar amaçlarını ve isteklerini ifade ederken alternatif yollar düşüncesi ve eyleyici düşünme becerileri gelişmektedir.

Okul öncesi dönemde umutlu düşünme becerileri; temel ve duygusal ihtiyaçların yerine getirilmemesinden, çocuğun içinde bulunduğu yoksulluk, hastalık, göç gibi zorlu koşullardan olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Aynı zamanda, çocukların çevresinde

bulunan yetişkinler çocukların umutlu düşünme becerilerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Karababa'ya (2018) göre, 6,7 ve 8. sınıfa devam eden ergenlerin umut düzeyi ve ebeveynlik stilleri arasında bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma, proaktif ebeveynlik, olumlu pekiştirme, samimi ilişki ve destekleyici yaklaşımların ebeveynlik stillerinin çocuklar üzerinde olumlu etkiler yarattığını; düşmanlık, düşük kontrol ve fiziksel kontrol gibi ebeveynlik stillerinin ise olumsuz etkilerle ilişkilendirildiğini göstermektedir. Yine Türkmen ve Demirli (2011) tarafından üniversite öğrencileri yapılan araştırma; anne ve babanın algılanan ebeveynlik stili ve genel umut düzeyi arasında yordayıcı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Umutlu düşünme becerilerinin okul öncesi dönemde kazanılması ve desteklenmesi önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalar umut düzeyi yüksek bireylerin okul başarısının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Onwuegbuzie ve Snyder, 2000). Ayrıca, umut düzeyi ve öz-değer, yaşam memnuniyeti, iyi oluş arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu görülürken (Gilman vd., 2006); depresyon belirtileri ile olumsuz yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Snyder vd., 1997).

Umutlu düşünme becerileri öğrenilebilir becerilerdir (Marques ve Lopez, 2014). Bu nedenle okul öncesi dönemde, umutlu düşünme becerilerini geliştirmek büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönemde, çocukların aile çevresi dışında ilk bulundukları sosyal ortam okul öncesi eğitim ortamıdır. Okul öncesi eğitimcilerinin, çocukların amaç belirlemesine rehberlik etmesi ve bu amaçlara ulaşabileceği yolları keşfetmesine destek olması umutlu düşünme becerilerinin desteklenmesi açısından önem taşımaktadır. Aynı zamanda, okul öncesi öğretmenlerinin çocuklar amaçlarına ulaştığında takdir etmesi, amaçlarına ulaşamadıklarında ise cesaretlendirerek yeni yollar denemeye teşvik etmesi çocukların umutlu düşünme becerileri kazanmasını sağlayabilir. Yapılan bu çalışmada, okul öncesi eğitimcilerinin umut ve umutlu düşünmeye yönelik görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan araştırmada, aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

1. Okul öncesi öğretmenlerinin umuda yönelik görüşleri nelerdir?
2. Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların umut düzeyine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Öğretmenlerin umutlu düşünme becerilerine yönelik uygulamaları nelerdir?
4. Öğretmenlere göre umutlu düşünme becerilerini destekleyen öğretmenin özellikleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Yapılan bu çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin umut ve umutlu düşünme becerilerine ilişkin görüşlerini anlamak amacıyla nitel araştırma metodolojisi, olgubilim deseni ile tasarlanmıştır. Nitel araştırmalar, katılımcıların bir olgu veya durum hakkındaki görüşlerini detaylı bir şekilde anlamak ve anlamlandırmak için yapılmaktadır (Merriam, 2013). Olgubilim deseni, bireylerin ya da grupların belirli bir olguya ilişkin yaşadıkları deneyimlerden türettikleri anlamların incelenmesi olarak tanımlanabilir (Ceylan-Çapar ve Ceylan, 2022). Bu çalışmada, çalışma grubunun belirlenen olgu hakkındaki görüşlerini detaylı bir şekilde incelemek ve ortaya koymak amacıyla olgubilim yöntemi seçilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 5-6 yaş grubu ile çalışan okul öncesi öğretmenleri oluşturmuştur. Çalışma grubunun sayısı için önceden belirlenmiş bir sayı bulunmamakla birlikte, çalışma sürecinde veri doygunluğuna ulaşıldığı zaman öğretmenlerle görüşmeler kesilmiştir. Araştırmanın pilot çalışması için 3 tane öğretmenle, yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Daha sonra veri toplama aracı son haline getirilerek 11 öğretmenle çalışılmıştır. Araştırma katılımcılarına kolay örneklem yoluyla ulaşılmıştır. Kolay örneklem, nitel ve nicel çalışmalarda en yaygın kullanılan yöntemlerden biridir, bu örneklem yönteminde en kolay ulaşılabilir kişilerle çalışılmaktadır (Benoot vd., 2016; Yağar ve Dökme, 2018). Bu çalışmada, araştırma katılımcılarına kolay örneklem yoluyla ulaşılmıştır. Araştırma, araştırmacının tanıdığı ya da daha önce çalıştığı ve bu katılımcıların önerdikleri öğretmenler arasından gönüllü olanlar ile yürütülmüştür. Tablo 1’de araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin demografik bilgileri yer almaktadır.

Tablo 1*Araştırmanın Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler*

Değişken	Değişken	n
Cinsiyet	Kadın	11
	Erkek	-
Yaş	25-30	3
	30-35	6
	35+	2
Çalıştığı Okul Öncesi Kurumunun Niteliği	Özel Okul Öncesi Eğitim Kurumu	2
	Resmi İlkokula Bağlı Anasınıfı	8
	Resmi Bağımsız Anaokulu	1
Sınıf Mevcudu	1-10	1
	11-15	4
	16+	6
Mesleki Kıdem Yılı	1-5	3
	6-10	6

Tablo 1’de de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan bütün öğretmenler kadındır. Bu durum, okul öncesi öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun kadın olmasından kaynaklanmaktadır. Öğretmenlerin 2 tanesi özel okul öncesi eğitim kurumlarında çalışmakta, diğerleri ise Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında çalışmaktadır. Öğretmenlerin mesleki kıdem yılı 3 ile 17 yıl arasında; sınıf mevcudu ise 8 ile 22 arasında değişmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu, Milli Eğitim Bakanlığına (n=9), ilkokullara bağlı anasınıflarında (n=8) çalışmaktadır. Öğretmenler; Isparta, Zonguldak, Ankara, Tunceli, İstanbul illerinde çalışmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması için “Kişisel Bilgi Formu” ve “Umut ve Umutlu Düşünme Becerilerine Yönelik Öğretmen Görüşme Formu” kullanılmıştır. Araştırmada geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, öğretmenlerin demografik bilgilerinin alınması için geliştirilmiş olup, öğretmenlerin cinsiyeti, yaşı, mesleki kıdem yılı, çalıştıkları okul öncesi eğitim kurumu, çalıştıkları sınıfın mevcudu gibi bilgilerin alınmasını sağlamaktadır.

“Umut ve Umutlu Düşünme Becerilerine Yönelik Öğretmen Görüşme Formu” oluşturulurken, Snyder tarafından ortaya atılan Umut Teorisi (Hope Theory) temel alınmıştır. Öğretmenlerden öncelikle kendi umut tanımlarını yapmaları istenmiş ve

sınıflarındaki çocukların umut düzeylerine yönelik düşünceleri sorulmuştur. Daha sonra, Umut Teorisinin bileşenlerini oluşturan, amaçlar, alternatif yollar düşüncesi ve eyleyici düşünmeye yönelik öğretmenlerin sınıf içi uygulamaları hakkında bilgi edinilmesi için umut ile ilgili ve öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarına yönelik sorular yazılmıştır. Görüşme sorularının hazırlanması sırasında ilgili alan yazın taranmıştır (Marques ve Lopez, 2014; Onwuegbuzie ve Snyder, 2000; Snyder vd., 1997; Snyder, 2002). Umut ve Umutlu Düşünme Becerilerine Yönelik Öğretmen Görüşme Formu, yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu şeklinde olup, görüşme formuna beş uzman görüş belirtmiştir. Alınan uzman görüşleri sonrasında form son haline getirilerek pilot çalışma için hazır hale gelmiştir.

Pilot çalışması sırasında, öğretmenlerin umuda yönelik görüşleri ve sınıflarındaki çocukların umut düzeylerine yönelik görüşleri alındıktan sonra, öğretmenlere Umut Teorisi kapsamında bir umut tanımı yapılması ihtiyacı fark edilmiştir. Öğretmenler umudu kendilerince tanımladıktan ve sınıflarındaki çocukların umut düzeylerine yönelik düşüncelerini paylaştıktan sonra araştırmacı tarafından Snyder tarafından ortaya atılan umut tanımı öğretmenlere söylenmiştir. Böylelikle, öğretmenlerin umutlu düşünme becerilerine yönelik sınıf içi uygulamalarına daha net dönütler alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Veri toplama esnasında, öğretmenlerin gönüllü katılım sağlamalarına önem verilmiş, görüşme öncesinde öğretmenin kimliğinin açığa çıkacağı hiçbir bilginin başkası ile paylaşılmayacağı söylenmiştir. Böylelikle, öğretmenler, araştırmaya gönüllü katıldıklarına dair formu imzalamışlardır. Öğretmenler, görüşme esnasında ses kaydı alınacağı konusunda bilgilendirilerek izinleri alınmıştır. Ankara’da bulunan öğretmenler ile ortak günler belirlenerek yüz-yüze görüşmeler yapılmıştır. Ankara dışında ikamet eden öğretmenlerle ortak gün belirlenerek çevrim içi görüntülü görüşmeler düzenlenmiş ve görüşmeler esnasında ses kayıtları alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kimliklerini ifşa edecek herhangi bir bilgi araştırmacılar dışında üçüncü bir kişi ile kesinlikle paylaşılmamıştır. Bulgular raporlanırken, katılımcıların ifadelerini belirtmek için öğretmenlere Ö-1, Ö-2 şeklinde kodlar verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin toplanması ile eş zamanlı olarak, öğretmenlerin ses kayıtlarının transkript edilmesi ile başlanmıştır. Öğretmenlerin ses kayıtları, hiçbir kelime atlanmadan yazıya dökülmüş ve kodlama çalışmaları yapılmıştır. Veri doygunluğuna ulaşıldığı anda,

araştırmanın veri toplama süreci bitirilerek analize geçilmiştir.

Verilerin analizi içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, toplanan verilerin kodlanarak kategorilere ulaşılması sürecini kapsayarak olayların ve durumların daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve sistematik bir sunum sağlamaktadır (Merriam, 2013; Patton, 2014). Araştırmada, İçerik analizi yapılırken, öğretmenlerin görüşme sırasında verdikleri cevaplar okunmuş kodlar belirlenmiştir. Bu kodlar, öğretmenlerin verdikleri cevabı anımsatan kısa kelimeler olarak yazılmıştır. Yazılan kodlar için güvenilirlik sağlamak amacıyla, okul öncesi eğitimi alanında doktora çalışmalarını sürdüren başka bir araştırmacıya rastgele seçilen üç görüşme için kodlama yapması istenmiştir. Böylelikle üç görüşme üç araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Daha sonra, araştırmacıların yaptığı kodlamalar ile karşılaştırılmış ve kodlar arasındaki uyum iyiliğine bakılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki uyuma Fleiss Kappa sabiti ile bakılmış ve kodlayıcılar arasındaki uyum iyiliği %81,76 olarak hesaplanmıştır. Fleiss Kappa sabitine göre %80 ve üzeri uyum 'neredeyse mükemmel uyum' şeklinde yorumlanmaktadır (Fleiss,1971). Ardından kodlayıcıların uyum sağlamadığı kodlar için görüşülerek ortak nokta bulunmuştur. Böylelikle kodlayıcılar için güvenilirlik sağlanmış ve diğer görüşmeler çalışmanın araştırmacıları tarafından kodlanmaya devam edilmiştir. Bütün görüşmelerin kodlama süreci tamamlandıktan sonra, bu kodları kapsayacak olan kategoriler belirlenmiştir. Daha sonra, araştırma bulguları başlıklar halinde sunulmuştur. Analiz sırasında, katılımcıların görüşlerine de yer verilerek durum derinlemesine anlaşılmasına çalışılmıştır.

Etik Kurul İzin Belgesi

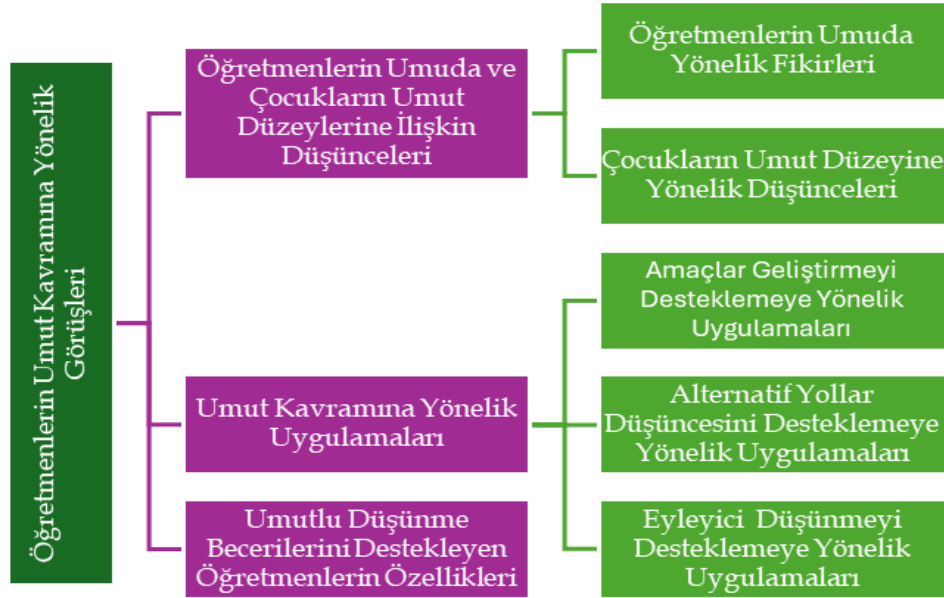
Bu araştırma Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Etik Komisyonu'nun 09.03.2023 tarihinde yapılan 4 sayılı toplantısında alınan kararla etik yönden uygun bulunmuştur.

BULGULAR

Öğretmenlerin, Umut Görüşme Formuna Yönelik Görüşleri Analiz Edildiğinde, verilen cevapların "Öğretmenlerin Umut Kavramına Yönelik Düşünceleri" ve "Umut Kavramına Yönelik Uygulamaları" adlı iki ana başlık olduğu belirlenmiştir. Belirlenen ana başlık altında bulunan alt başlıklara ilişkin görsel Şekil 1'de bulunmaktadır. Bulgular ana başlık ve alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

Şekil 1

Öğretmenlerin Umud ve Umutlu Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşlerini Ele Alan Başlık ve Alt Başlıklar

1. Öğretmenlerin umuda ve çocukların umut düzeylerine ilişkin düşünceleri

Öğretmenlerin Umuda İlişkin Düşünceleri başlığında belirlenen alt başlıklar “Öğretmenlerin Umuda Yönelik Fikirleri” ve “Çocukların Umud Düzeyine Yönelik Düşünceleri” olarak belirlenmiştir.

1.1. Öğretmenlerin umuda yönelik düşünceleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerden kendi umuda yönelik fikirlerini belirtmeleri istenmiştir. Tablo 2’de öğretmenlerin umut kavramına yönelik fikirlerine yer verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmenlerin Umuda Yönelik Fikirleri

Kategori	Kod	n
Duygusal İfadeler	Kaygı	2
	İstenen Şeye Karşı Olumlu Duygu	5
Geleceğe Yönelik İfadeler	Motivasyon Kaynağı	2
	Beklenti	2
	Hayal/İstek	4
İçinde Bulunulan Şartlarla İlgili İfadeler	Güvenmek	2
	Vazgeçmemek	1

*Bir katılımcının birden fazla kod ifade ettiği durumlar bulunmaktadır.

Tablo 2’de de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğretmenler, umut ile ilgili

“duygusal ifadeler; geleceğe yönelik ifadeler ve içinde bulunulan şartlarla ilgili ifadeler” kullanmış ve bu ifadeler kategoriler halinde yazılmıştır. Öğretmenler umut kavramını sıklıkla, olması istenen şeye karşı beslenen olumlu duygu olarak tanımlamışlardır (n=5), ancak genel olarak öğretmenlerin ifadeleri geleceğe yönelik ifadeler kategorisinde toplanmıştır (n=8). Ö-1 “Umut bir konu ile ilgili güven duymak ve onu isteme yolunda olumlu bir şeyler hissetmek, yani böyle motivasyon gibi.” ifadesiyle duygusal ve geleceğe dönük ifadeler kullanmışken; Ö-5 “Yaşanan bir olay sonucunda hayatın bitmediğini, bir şeylerin devam ettiğini fark etmek, bunu aslında psikolojiye de yedirerek, geleceğe dair bir aslında çıkış yolu olarak tanımlayabilirim.” ifadesiyle umudun bireyin içinde bulunduğu şartlarla ilgili bir durum olduğunu vurgulamıştır.

1.2. Öğretmenlerin çocukların umut düzeyine yönelik düşünceleri

Bu alt başlıkta, araştırmaya katılan öğretmenlerin çocukların umut düzeylerinin, çocuktan çocuğa farklılık gösterip göstermediği sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu çocuklar için umut düzeylerinin farklılık gösterdiğini belirtmiştir (n=9). Bazı öğretmenler de çocuklar için umut düzeyi gibi bir durumdan bahsedilemeyeceğini belirtmiştir (n=2). Bu nedenle, çocukların umut düzeylerini etkileyen faktörler bu öğretmenlere sorulmamıştır. Çocuklar için umut düzeyinden bahsedilemeyeceğini belirten Ö-9 şu ifadeleri kullanmıştır “Bence her çocuk umutludur çünkü çocuklar çabuk unutupuyorlar ya bir şeyleri umudunu yitirdiklerini düşünmüyorum çünkü onları ikna edebilmek ya da başka bir şeyi yerine koymak daha kolay diye düşünüyorum” Tablo 3’te, çocukların umut düzeylerini etkileyen faktörler gösterilmiştir.

Tablo 3

Öğretmenlerin Çocukların Umut Düzeyini Etkileyen Faktörlere Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	n
Aile	Anne-Baba Tutumları	9
	Anne-Baba İlişkisi	3
Çevre	Çevre	5
	Sosyo-ekonomik Düzey	4
	Öğretmen	6
	Akran	4
Mizaç	Çekingenlik	2
	Özgüven	3

*Bir katılımcının birden fazla kod ifade ettiği durumlar bulunmaktadır.

Tablo 3’te de görüldüğü üzere, öğretmenlere göre çocukların umut düzeyini

etkileyen faktörler “aile, çevre ve çocukların mizacı” kategorilerinde analiz edilmiştir. Soruya cevap veren öğretmenlerin hepsi, çocukların umut düzeylerini en çok anne-baba tutumlarının (n=9) etkilediğini belirtirken, bazı öğretmenler de sınıftaki öğretmenin de (n=6) büyük etkisi olduğunu belirtmiştir. Ö-1 bu konuda “Aile tutumları, kesinlikle çok etkilediğini düşünüyorum aile tutumlarının. Belki işte çocukların mizaç-karakter özellikleri etkiliyor olabilir. Çevresindeki akranları olabilir, akranlarının çocuklara davranışları olabilir. Aynı zamanda sınıftaki öğretmeni ve sınıfın atmosferi olabilir.” ifadesini kullanmıştır. Ö-11 “Bence aile içindeki problemler etkileyebilir çünkü çok önemli çocukların geleceği için özgüveni için umudu için anne babası arasındaki bağ ya da tamamen yaşadıkları çevre bunlar umut düzeyine etkileyebilir düşünüyorum diye düşünüyorum.” diyerek anne-baba arasındaki bağın da çocukların umut düzeylerini etkilediğini belirtmiştir.

Tablo 4

Öğretmenlerin Umut Düzeyinin Yüksek Olduğunu Düşündüğü Çocukların Özellikleri

Kategori	Kod	n
Mizaç	Özgüven	6
	Mutlu, Güler Yüzlü	4
	Sosyal	5
	Vazgeçmeyen	3
Akranları ile ilişki	Liderlik	3
	Girişkenlik	2
Sınıf içi davranışlar	Problem Çözen	4
	Kendini İyi İfade Eden	2

*Bir katılımcının birden fazla kod ifade ettiği durumlar bulunmaktadır.

Tablo 4’te de görüldüğü üzere, öğretmenlerin umut düzeyinin yüksek olduğu çocukların özellikleri mizaç, akranları ile ilişki ve sınıf içi davranışlardaki özellikleri olarak kategorileştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, umut düzeyi yüksek çocukların özgüvenli (n=6), sosyal (n=5) ve mutlu, güler yüzlü (n=4) olması gibi mizaç özelliklerinden bahsederken, bazı öğretmenler de umut düzeyi yüksek çocukların sınıf içinde problem çözen (n=4) ve kendini iyi ifade eden (n=2) çocuklar olduğunu söylemişlerdir. Öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında Ö-1 kodlu öğretmen “Daha sosyal özellikleri olumlu yönde oluyor, işte arkadaş canlısı. Oyun kurma konusunda daha başarılı, problem çözme konusunda daha başarılı, biraz daha girişken liderlik özellikleri gösteren çocuklar oluyor.” diyerek çocukların mizacına ve sınıf içi davranışlarına değinmiştir. Ö-5 kodlu öğretmen ise “Mutludur bir kere şu andan, içinde bulundukları andan ve yaşamaktan keyif

alırlar ve belki işte yaşam enerjileri daha yüksektir. Bir işi yaparken keyifle yaparlar. Genel olarak güler yüzlüdürler bence.” diyerek umut düzeyini yüksek bulduğu çocukların mizaç özelliklerine değinmiştir. Ö-9 kodlu öğretmen ise, umut düzeyi yüksek çocuklar hakkında “Özgüvenli oluyorlar bir kere kendilerini çok güzel ifade ediyorlar yaptıkları herhangi bir şeyde başkalarından takdir beklemeden kendi hoşuna gitse bile bu onların umut düzeyini yüksek olduğunu gösteriyor bence. Ayrıca arkadaş ortamında sosyal ilişkilerde umut düzeyi yüksek olan çocuklar daha sosyal diyebilirim” ifadelerini kullanmıştır.

Tablo 5

Öğretmenlerin Umut Düzeyinin Düşük Olduğunu Düşündüğü Çocukların Özellikleri

Kategori	Kod	n
Mizaç	İçe Kapanık	7
	Mutsuz	6
	Çabuk Vazgeçen	2
Akranları ile ilişki	Dışa Bağımlı	5
	Yardım Bekleyen	6

*Bir katılımcının birden fazla kod ifade ettiği durumlar bulunmaktadır.

Tablo 5’te araştırmaya katılan öğretmenlerin, umut düzeyinin düşük olduğunu düşündüğü çocukların özellikleri gösterilmiştir. Bu alt başlıkta öğretmenler genellikle çocukların mizacı ve akranlar ile ilişkisi hakkında kodlar belirtmişlerdir. Bu alt başlıkta öğretmenler umut düzeyinin düşük olduğunu düşündükleri çocukların özellikleri hakkında sıklıkla içe kapanık (n=7), mutsuz (n=6) ve yardım bekleyen (n=6) çocuklar olduklarını belirtmiştir. Öğretmen ifadelerine bakıldığında Ö-10 kodlu öğretmen “Biraz daha geri planda kalan çocuklar oluyor. Yani bunlar aslında kişilik özelliği ile de bağlantılı olabilir tabi ama genelde hep böyle karşı taraftan bir adım bekleyen ya da etkinliklerde daha az söz sahibi olan kendini bir tık daha tutan çocuklar bence.” diye ifade etmiştir. Ö-7 kodlu öğretmen ise, “Yani birine bağlanmak isteği daha fazla oluyor. Yani bir güvende olma isteği daha fazla oluyor. Hep yönlendirmek istiyorlar genelde bir işte kendiliğinden başlayamıyorlar, hep böyle biri destek olsun birlikte yapma ya da öğretmeni ile birlikte ilk etapta bir şey başlama olarak görüyorum daha mutsuz oluyorlar yüzü daha asık ne yapacağını bilemeyen kararsız gibi geliyor bana.” diyerek kendi gözlemlerini vurgulamışlardır.

2. Öğretmenlerin umutlu düşünme becerilerine yönelik uygulamaları

2.1. Amaçlar geliştirmeyi desteklemeye yönelik uygulamaları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, çocukların amaçlarına yönelik gözlemleri ve çocukların bir amaç belirlemelerine yönelik uygulamaları sorulmuştur. Araştırmaya

katılan öğretmenler, çocukların amaç belirlemelerine yönelik gözlemlerini paylaşmışlardır. Öğretmenler sıklıkla, kendiliğinden amaç belirleyen çocukların olduğu gibi, bir amacı olmayan çocukların olduğundan bahsetmişlerdir (n=9). Araştırmaya katılan bazı öğretmenler ise, çocukların bir amaçları olmadığını belirtmişlerdir (n=2). Çocukların bir amacı olmadığını ifade eden Ö-11 kodlu öğretmen; “Çocukların aslında bir amacı yok ne yazık ki bizim yönlendirmemiz sayesinde bir amaç ediniyorlar. Mesela amaçları yemek yemek yani bunu da nasıl sağlıyoruz çocukların bu yemeği bitirmesi lazım maalesef pekiştireçle.” sözleriyle ifade derken Ö-10 kodlu öğretmen ise “Hayattan beklentileri olan çocukları oluyor o yüzden de daha fazla çabalıyorlar. Bunu zaten sınıfa gelir gelmez ilk ne yapacağını biliyor zaten okula onun için gelmiş oluyor. Öğretmenim ben bugün resim yapacağım ya da bugün ben sadece tahta bloklarla oynayacağım ona göre çevresindeki arkadaşları da etkileniyor bundan ama hiçbir amacı olmadan gelen çocuklar da oluyor.” diye ifade ederek, çocukların kendiliğinden amaç belirlemesinin çocuğa göre farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çocukların amaçlar geliştirmesini desteklemek için yaptığı uygulamalar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmenlerin Sınıflarındaki Çocukların Amaç Geliştirmesini Desteklemeye Yönelik Uygulamaları

Kategori	Kod	n
Direkt Uygulamalar	Amaca Yönlendirme	5
	Seçenek Sunma	4
Amaç Buldurmaya Yönelik Uygulamalar	Akran Desteği	3
	Sohbet Etme	4

*Bir katılımcının birden fazla kod ifade ettiği durumlar bulunmaktadır.

Tablo. 6’da da görüldüğü üzere, öğretmenlerin sınıflarındaki çocukların amaç geliştirmesi için yaptıkları uygulamalar, direkt uygulamalar ve amaç buldurmaya yönelik uygulamalar olarak kategorileştirilmiştir. Bu alt başlıkta öğretmenlerin sıklıkla direkt uygulamalar kullandığı (n=9) görülmüştür. Ö-8 kodlu öğretmen, bu konuda “Çocukların amaç belirlemesi için seçenek sunuyoruz, seçeneklerin de gerçekleşmesini bekliyorum yani onu yapana kadar başka şeye geçmesine müsaade etmiyorum. Mesela kâğıt istiyor resim yapacağım diyor aynı zamanda oyun hamuruna yöneliyor. Ben de izin vermiyorum önce resmini tamamla ondan sonra oyun hamuruna geçersin diyorum.” diyerek seçenek sunduğundan bahsederken, Ö-2 kodlu öğretmen “Şöyle bazılarının gerçekten kendilerine göre hedefleri var hemen sınıfa gelip ne ile oynayacaklarına, kimle nasıl oynayacaklarına karar veriyorlar. Bazıları

böyle istekli değiller. Onları yani yönlendirmeye çalışıyorum sınıfımızdaki köşelere göre işte neyden hoşlanabilirlerse, işte yapboz yapabilirsin diyorum, ya da arkadaşlarına yönlendiriyorum beraber oynamaları konusunda.” diyerek kendiliğinden amaç geliştirmemiş çocukları direkt olarak amaca yönlendirdiğini belirtmiştir.

2.2. Alternatif yollar düşüncesini desteklemeye yönelik uygulamaları

Bu alt başlıkta, öğretmenlere çocukların belirli bir amaca ulaşması için, çocukları nasıl desteklediklerine yönelik sorular sorulmuştur. Tablo 7’de, öğretmenlerin bu alt başlıkta verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Tablo 7

Öğretmenlerin Sınıflarındaki Çocukların Amaçlarına Ulaşmasına Yönelik Yaptıkları Uygulamalar

Kategori	Kod	n
Direkt Uygulamalar	Yolu Önerme	4
	Rol Model Olma	1
	Yapı İskelesi	2
	İpucu Verme	3
Yolu Bulmalarına Yönelik Uygulamalar	Soru Sorma	7
	Akran Desteği	2
	Gözlemleme/Çocuğa Fırsat Verme	3

*Bir katılımcının birden fazla kod ifade ettiği durumlar bulunmaktadır.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğretmenlerin çocukların amaçlarına ulaşması için yollar keşfetmesi için en çok soru sorma (n=7) yöntemini tercih ettikleri görülmüştür. Ö-1 kodlu öğretmen, açıklamasında “Evet öyle çocuklar çok oluyor, ben şunu yapacağım ama nasıl yapacağımı hiç bilmiyorum diyen çocuklar oluyor. Orada önce sorularla yönlendirme yapıyorum hani çocuğun onu nasıl yapacağı konusunda kendisi böyle bulması için. Bir düşünelim, nasıl olabilir işte çeşitli sorularla aslında önce çocuğun aklına gelmesi için uğraşıyorum. Eğer çocuğun aklına gelmiyorsa da ya da dillendiremiyorsa o noktada arkadaşlarından destek almasını sağlıyorum daha da olmuyorsa minik ipuçları vererek yardımcı oluyorum.” diyerek soru sorma, akran desteği ve ipucu verme yöntemlerini kullandığını belirtmiştir. Ö-6 kodlu öğretmen ise, “Umarım çocukların amaçlarına ulaşması için farklı yollar olduğunu keşfettiriyordum. Belki de keşfettirmiyorum ben direkt bir öneri veriyor olabilirim. Şöyle yapabilirsin, şunu kullanabilirsin, bu konuda biraz eksik olabilirim direkt bir öneri veriyorum daha çok.” diyerek öneri verme yöntemini kullandığını ve bu konudaki eksikliğini belirtmiştir. Ö-3 kodlu öğretmen “Öncelikle oyun

esnasındaysa ya da etkinlik esnasındaysa ben de katılırim etkinliğe çocuk yapamadıysa biraz desteklerim sonra desteğimi yavaş yavaş çekerim ki çocuk kendisi de yapabildiğini fark etsin” ifadeleriyle yapı iskelesi yöntemini kullandığını belirtmiştir.

2.3. Eyleyici düşünmeyi desteklemeye yönelik uygulamaları

Bu alt başlıkta, öğretmenlere çocukların duygusal durumlarına yönelik sorular sorulmuştur. Başarılı olmak isteyen ya da başarısız olacağından korktuğu için amaçlarına ulaşmaya çalışmayan çocukların eyleyici düşünmelerini desteklemeye yönelik uygulamaları sorulmuştur. Tablo 8’de öğretmenlerin bu alt başlıkta verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Tablo 8

Öğretmenlerin çocukların eyleyici düşünmelerini desteklemeye yönelik uygulamaları

Kategori	Kod	n
Tebrik etme	Başarıyı Fark Etme	5
	Motive Etme	4
Teşvik Etme	Sözle Yüreklendirme	8
	Öğretmen Desteği	5
	Küçük Adımlar	3

**Bir katılımcının birden fazla kod ifade ettiği durumlar bulunmaktadır.*

Tablo 8’de de görüldüğü üzere öğretmenler amaçlarına ulaşma konusunda çocukları duygusal yönden desteklemek için en çok sözle yüreklendirme (n=8) yöntemini kullanırken, çocukları motive etme (n=4), başarıyı fark etme (n=5) yöntemlerini de kullanmaktadırlar. Konu ile ilgili ifadesinde, Ö-5 kodlu öğretmen “*Bu gerçekten çok oluyor, mesela resim çizerken oluyor bir hareket etkinliğinde oluyor. Ben yapamam dediklerinde ben direkt hayır, hayır, hayır sen bunu yapabilirsin, ben bunu yaparım diyeceksin ve yapacaksın diyorum ama şunu da söylüyorum, mükemmel bir şey yapmana gerek yok, harika bir şey çizmene gerek yok. Atıyorum bir kedi çizeceksek ya da kalp çizeceksek dünyanın en güzel kalbini çizmene gerek yok ben senin kalbini merak ediyorum yani senin çizdiğin şeyi merak ediyorum. Onu sen yaptığın için kıymetli. Ben de harika çizemiyorum ama ben çiziyorum bunun için kıymetli gibi. Ya da ne bileyim bir fiziksel bir etkinlikte olur. Bir dene diyorum, deneyebilirsin. Eğer hiç denemezsen hiçbir zaman ilerleyemezsin ama küçük küçük denersen bu yavaş yavaş o istediğin seviyeye ulaşabilirsin diyorum ve onları güdüliyorum. Artık bir arkadaşı ben yapamam dediğinde diğer arkadaşları da ben bunu yaparım diyor ve dene ve çabala diyorum. Bu konuda örnek olmaya çalışıyorum”* diyerek çocukları yüreklendirme konusunda sınıfça bir ritüelleri olduğundan bahsetmiştir.

3. Umutlu düşünme becerilerini destekleyen öğretmenin özellikleri

Bu başlıkta, öğretmenlere onlara göre, umutlu düşünme becerilerini destekleyen öğretmenlerin özellikleri sorulmuş ve öğretmenlerin düşünceleri alınmıştır. Öğretmenlerin ifadeleri Tablo.9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Umutlu Düşünme Becerilerini Destekleyen Öğretmen

Kategori	Kod	n
Mesleki	İşini Sevme	4
	Katılımcı Olmak	2
	Çocukları Tanımak	6
Kişisel	Duygusal Farkındalık	2
	Motivasyon	5
	Umutlu Olma	4
	Sevecen/Güler Yüzlü	7

**Bir katılımcının birden fazla kod ifade ettiği durumlar bulunmaktadır.*

Tablo 9’da da görüldüğü üzere, umutlu düşünme becerilerini destekleyen öğretmenin özellikleri hakkındaki görüşler kişisel ve mesleki özellikler olarak kategorileştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, kişisel özellikler konusunda daha fazla özellik vurgulamışlardır (n=18). Öğretmenlere göre umutlu düşünme becerilerini destekleyen bir öğretmen sevecen/güler yüzlü (n=7), çocukları motive eden (n=5), çocukların kişisel özelliklerini tanıyan (n=6), mesleğini seven (n=4) kendisi de umutlu olan (n=4) bireylerdir. Ö-7 kodlu öğretmen “Kesinlikle çocuklarını çok iyi tanımalı, onların neye ilgi duyduklarını, ne zaman pes edebileceklerini, ama bizim bunu nasıl destekleyebileceğimizi. Yani çocukların hem yaşadıkları çevreyi hem ebeveynlerini hem de kendi özelliklerini tanımamız gerektiğini düşünüyorum. Çocukların yaşadıkları daha önceki deneyimlerini bilmeli” ifadesini kullanmıştır. Ö-4 kodlu öğretmen ise “Umut veren öğretmenin özellikleri öncelikle öğretici olmaktan ziyade katılımcı olması yani çocuğun fikrini paylaşmasına ve bunu denemesine olanak sağlaması. Aynı zamanda işte katalizör öğrenmeyi kolaylaştırıcı ya da öğrenmek istediğini sunabilen özellikleri olması gerekir.” ifadesini kullanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan içerik analizi neticesinde, bulgular üç ana başlık altında toplanmıştır. Birinci ana başlık, öğretmenlerin genel olarak umuda yönelik fikirleri ve sınıflarındaki

çocukların umut düzeylerini nasıl değerlendirdikleri yönündedir. Araştırma bulgularına bakıldığında, öğretmenler çoğunlukla umut kavramını geleceğe yönelik motivasyon kaynağı, istek ve beklenti olarak tanımlamışlardır. Yine öğretmenlerin sıklıkla bahsettikleri bir diğer kod ise “olması istenen şeye karşı olumlu duygu” kodudur. Çalışmanın temelini oluşturan Umud Teorisine bakıldığında, Snyder umudu bilişsel ve motivasyonel bir süreç olarak tanımlamıştır (Snyder, 2002). Snyder’a göre umutlu bir insan geleceğe yönelik bir amaç taşıyan, bu amacın gerçekleşmesine dair bir planı olan ve bu amacı başarabileceğine dair bir motivasyonu olan insandır (Snyder, 1994). Öğretmenlerin verdikleri cevaplar genellikle bir amaç kavramını içermemektedir, ancak öğretmenlerin umudu bir motivasyon kaynağı olarak görmesi Snyder tarafından yapılan umut tanımı ile paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere, çocukların umut düzeyine yönelik sorular sorulduğunda, öğretmenlerin büyük çoğunluğu umut düzeyinin çocuktan çocuğa değiştiğini belirtmiştir. Okul öncesi dönemde umut çalışan araştırmacılar da çocukların umut düzeylerinin, çocuktan çocuğa değişkenlik gösterdiğini belirtmektedir (McDermott ve Hasting, 2000). Okul öncesi dönemde 5-6 yaş için, Küçük Çocuklar için Umud Ölçeği (Young Children’s Hope Scale) geliştirilerek, psikolojik yönden çocukların umut düzeylerinin ölçülmesi ve çocukların tanımlanmasını sağlamıştır (McDermott vd., 1996; McDermott vd., 1997). Çocukların umut düzeylerini etkileyen faktörlere bakıldığında, öğretmenler en fazla anne-baba tutumlarının çocukların umut düzeyini etkilediğini ifade etmiştir. Altı, yedi ve sekizinci sınıflar ile yapılan çalışmada, ergenlerin umut düzeyleri ve ebeveynlik stilleri arasında bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma, proaktif ebeveynlik, olumlu pekiştirme, samimi ilişki ve destekleyici yaklaşımların ebeveynlik stillerinin çocuklar üzerinde olumlu etkiler yarattığını; düşmanlık, düşük kontrol ve fiziksel kontrol gibi ebeveynlik stillerinin ise olumsuz etkilerle ilişkilendirildiğini göstermektedir (Karababa, 2018). Üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada ise, anne ve babanın algılanan ebeveynlik stili ve öğrencilerin genel umut düzeyleri arasında yordayıcı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (Türkmen ve Demirli, 2011). Canbulat ve Çankaya (2017) tarafından yapılan araştırma da 10-12 yaş aralığındaki çocukların umut düzeyleri ve anne ve baba bağlanması arasında yordayıcı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Çocukların umut düzeylerini etkileyen faktörlere bakıldığında öğretmenler, çocukların yaşadıkları çevre, sosyo-ekonomik düzey gibi cevaplar da vermişlerdir. Bu bulgular ile paralel olarak Çin’de ortalama 12 yaşındaki çocuklarla yapılan bir çalışmada da yüksek sosyo-ekonomik statüdeki çocukların umut

düzeylerinin düşük sosyo-ekonomik statüde yetişen çocuklardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Lei vd., 2019). Araştırmaya katılan öğretmenlere, yüksek ve düşük umut düzeyine sahip olan çocukların özellikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin bu alt başlıkta ifade ettikleri durumlar çocukların mizacına, sınıf içi davranışlarına ve akranları ile ilişkilerine yöneliktir. Hagen ve Myers (2005) tarafından yapılan araştırmada, umut düzeyi yüksek olan çocukların daha az bireysel ve kişiler arası problem davranış sergilediği ortaya konulmuştur. Bu nedenle, mevcut çalışmaya katılan öğretmenlerin umut düzeyi yüksek olan çocukların özelliklerine dair yaptıkları sınıf içi davranışlar ve akranlarla iletişim bulgusu literatür ile paralellik göstermektedir. Literatür ve araştırma bulguları ışığında, okul öncesi dönemde çocuklara sunulacak olan psikolojik olarak sağlıklı bir aile ortamı ileride umut düzeyini yüksek bireyler yetişmesinde önemli bir etmendir. Aynı zamanda, çocukların içine girdikleri ilk sosyal ortamın okul öncesi eğitim kurumu olduğu düşünülürse, çocukların kendilerini rahat ifade etmesi ve akranları ile iletişiminin sağlıklı bir şekilde gelişmesine fırsat verilmesi çocukların umut düzeyini olumlu yönde etkileyecek bir etmen olduğu düşünülebilir.

Araştırma bulgularının ikinci başlığı, öğretmenlerin umutlu düşünme becerilerini desteklemeye yönelik sınıf içi uygulamalarına yöneliktir. Snyder'ın (2002) Umud Teorisinde, umutlu düşünme becerilerinin üç ana bileşeni bulunmaktadır; bunlar: amaçlar, alternatif yollar düşüncesi ve eyleyici düşünmedir. Ayrıca, umutlu düşünme, araştırmacılara göre 'öğretililebilir' bir kavramdır (Marques ve Lopez, 2014). Okul öncesi dönemde umutlu düşünme becerilerinin desteklenmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle, araştırma kapsamında, öğretmenlere umutlu düşünme becerilerinin temel bileşenlerine yönelik uygulamaları sorulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, sınıflarındaki çocukların amaç belirlemesini desteklemesine yönelik uygulamalarına bakıldığında öğretmenler; direkt uygulamalar ve amaç buldurmaya yönelik uygulamalar kategorilerinde cevap vermişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu direkt uygulamalar kullandığını belirtmiştir. İlginç bir şekilde, çocukların amaç bulması için direkt amaç önerme ve seçenek sunma yolunu kullanan öğretmenler, çocukların amaçlarına ulaşması için daha çok ulaşması gereken yolu buldurmaya yönelik uygulamalar kullanmışlardır. Çocuklarda umutlu düşünme becerilerinin gelişmesi için ilk adım 'iyi detaylandırılmış bir amaca sahip olabilmek' becerisinin geliştirilmesidir (Snyder vd., 2005). Bu nedenle, okul öncesi öğretmenleri çocukların kendiliğinden bir amaç geliştirebilmesi için desteklemelidir. Öğretmenler eyleyici düşünmeyi desteklemek için çocukları teşvik etme ve tebrik etme yollarını

kullanmaktadır. Çekingen çocukları sözle yüreklendirip, çocukların ulaştıkları amaçlarını tebrik etmek çocukların yeni bir başarı için yeni amaçlar belirlemesini sağlamaktadır (Marques ve Lopez, 2014).

Umutlu düşünme becerilerinin, gelişim açısından çok kritik bir dönem olan, okul öncesi dönemde geliştirilmesi ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında umut düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının daha yüksek olduğu (Onwuegbuzie ve Snyder, 2000), daha az depresyon belirtisi gösterdikleri (Bullough vd., 2011) ve psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olduğu (Munoz vd., 2020) görülmektedir. Bu nedenle, çocukların okul öncesi dönemden itibaren umutlu düşünme becerilerinin desteklenmesi gerekmektedir.

Çocukların içine doğduğu aile, çocukların umutlu düşünme becerileri üzerinde belirleyici bir faktör olsa da çocukların okul ortamı ve öğretmenleri de çocukların ilk sosyal etkileşimleri için önem taşımaktadır. Bu nedenle, araştırmaya katılan öğretmenlere, 'umutlu düşünmeyi destekleyen öğretmenin özellikleri' hakkında sorular yöneltilmiştir. Öğretmenler, okul öncesi öğretmenlerinin kişisel ve mesleki özellikleri konusunda fikir belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenler; umutlu düşünmeyi destekleyen öğretmenin özellikleri konusunda en çok kişisel özelliklerine değinmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlere göre, güler yüzlü/sevecen olan, sınıfındaki çocukları iyi tanıyan, kişisel motivasyonu yüksek, işini seven, kendi duygularının farkında olan ve kendisi de umutlu olan öğretmenler çocuklarda umutlu düşünmeyi geliştirmektedir. Yapılan araştırmada, hizmet içi ve hizmet öncesi öğretmenlerle yapılan çalışmalara bakıldığında, öğretmenlerin umut düzeyi ve mesleklerinin kendilerine anlam ifade etmesi (mesleki aşkınlık) arasında olumlu yönden bir ilişki olduğunu göstermiştir (Bullough vd., 2011). Yine başka bir çalışmada ise çalışanların umut düzeyi ve iş performansı arasında olumlu bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Peterson ve Byron, 2008). Bu çalışmalara bakıldığında, öğretmenlerin umut düzeyinin yüksek olmasının sınıflarındaki çocukların umutlu düşünme becerileri için olumlu bir etki yaratacağından söz edilebilir.

Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerin umuda yönelik düşünceleri, çocukların umutlu düşünme becerilerini desteklemeye yönelik uygulamaları ve umutlu düşünme becerilerini öğretmenin özellikleri hakkındaki görüşlerine yönelik bilgiler alınmıştır. Çalışma kapsamında, okul öncesi öğretmenlerinin umut kavramına ilişkin düşünceleri analiz edilmiş ve okul öncesi öğretmenlerinin bakış açısı ortaya konulmuştur. Okul

öncesi dönemde, umutlu düşünmeye yönelik çalışmaların oldukça az olması nedeniyle bu araştırmanın ileride yapılacak araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Bu araştırma, öğretmenlerin umut ve umutlu düşünme becerilerine yönelik görüşlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Umutlu düşünme becerilerinin okul öncesi dönemde desteklenmesi, çocukların ileride akademik hayatta daha başarılı, sosyal hayatta daha uyumlu, zorluklarla baş eden, iyimser ve kendine güvenen bireyler olmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, okul öncesi öğretmenlerine umutlu düşünme becerilerini desteklemeleri için öğretmenlerin umutlu düşünme becerileri ve Umut Teorisi konusunda farkındalıklarının artırılması önerilmektedir. Bu konuda öğretmenlere çevrim içi ya da yüz-yüze eğitimler sunulabilir. Aynı şekilde, öğretmenlere çocukların umutlu düşünme becerileri çeşitli etkinlikler ile desteklenmesi konusunda öğretmenlerin bilinçlendirilmeleri önerilmektedir. Umutlu düşünme becerilerini desteklemeye yönelik yapılacak etkinliklerin olduğu atölyeler planlanabilir.

KAYNAKLAR

- Benoot C, Hannes K, Bilsen J. The use of purposeful sampling in a qualitative evidence synthesis: A worked example on sexual adjustment to a cancer trajectory. *Medical Research Methodology*, 16(1), 1-12.
- Berk, L. (2015). *Child development*. Pearson Higher Education AU.
- Brooks-Gunn, J., & Lewis, M. (1984). Maternal responsivity in interactions with handicapped infants. *Child Development*, 55(3), 782-793.
- Bullough Jr, R. V., & Hall-Kenyon, K. M. (2012). On teacher hope, sense of calling, and commitment to teaching. *Teacher Education Quarterly*, 39(2), 7-27.
- Ceylan-Çapar, M. ve Ceylan, M. (2022). Durum çalışması ve olgubilim desenlerinin karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 295-312.
- Çankaya, Z. C., & Canbulat, N. (2017). Orta çocukluk döneminde umut ve ebeveynlere güvenli bağlanma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44), 1-20.
- Gilman, R., Dooley, J., & Florell, D. (2006). Relative levels of hope and their relationship with academic and psychological indicators among adolescents. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23, 166-178
- Hagen, K. A., Myers, B. J., & Mackintosh, V. H. (2005). Hope, social support, and behavioral problems in at-risk children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75(2),

211-219.

- Irving, L. M., Snyder, C. R., & Crowson, J. J. Jr. (1998). Hope and the negotiation of cancer facts by college women. *Journal of Personality*, 66, 195-214.
- Kaplan, L. J., & Kaplan, L. (1978). *Oneness and separateness: From infant to individual*. Simon and Schuster.
- Karababa, A. (2018). Ön ergenlerin umut düzeylerinin ebeveynlik stilleri açısından incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 48-64.
- Lei, H., Wang, Z., Peng, Z., Yuan, Y., & Li, Z. (2019). Hope across socioeconomic status: Examining measurement invariance of the Children's hope scale across socioeconomic status groups. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-7.
- Marques, S.C., Lopez, S.J. (2014). The promotion of hope in children and youth. In Fava, G., Ruini, C. (eds) *Increasing psychological well-being in clinical and educational settings: Cross-Cultural Advancements in Positive Psychology* (Vol 8). Springer, Dordrecht.
- McDermott, D., Hastings, S., Gariglietti, K., Gingerich, K., Callahan, B. and Diamond, K. (1997, August 15-17). A cross cultural investigation of hope in children and adolescents. *Paper presented at the Annual Meeting of the American Psychological Association*, Resources in Education.
- McDermott, D., and S. Hastings. (2000). Children: Raising future hopes. In Snyder, C. R. (edt), *Handbook of hope: Theories, measures, and applications*, (p. 185-99), Academic Press
- McDermott, D., Gariglietti, K., Callahan, B., Hastings, S., Gingerich, K., & Dianiond, K. (1996). *The development of the young children's hope scale*. University of Kansas, Lawrence, KS.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Munoz, R. T., Hanks, H., & Hellman, C. M. (2020). Hope and resilience as distinct contributors to psychological flourishing among childhood trauma survivors. *Traumatology*, 26(2), 1-17.
- Onwuegbuzie, A. J., & Snyder, C. R. (2000). Relations between hope and graduate students' coping strategies for studying and examination-taking. *Psychological Reports*, 86(3), 803- 806.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel mülakat yapma. (M. Çakır & S. İrez, Çev.). M. Bütün & S. B.

- Demir (Çev. Ed.). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri içinde* (s. 339-422). Ankara: Pegem Akademi.
- Peterson, S. J., & Byron, K. (2008). Exploring the role of hope in job performance: Results from four studies. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 29(6), 785-803.
- Snyder, C. R. (1994). *The psychology of hope: You can get therefrom here*. Free Press
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological inquiry*, 13(4), 249-275.
- Snyder, C. R., Berg, C., Woodward, J. T., Gum, A., Rand, K. L., Wroblewski, K. K., ... & Hackman, A. (2005). Hope against the cold: Individual differences in trait hope and acute pain tolerance on the cold pressor task. *Journal of Personality*, 73(2), 287-312.
- Snyder, C. R., Hoza, B., Pelham, W. E., Rapoff, M., Ware, L., Danovsky, M., ... & Stahl, K. J. (1997). The development and validation of the Children's Hope Scale. *Journal of pediatric psychology*, 22(3), 399-421.
- Snyder, C. R., Irving, L., & Anderson, J. R. (1991). Hope and health: Measuring the will and the ways. In C. R. Snyder & D. R. Forsyth (Eds.), *Handbook of social and clinical psychology: The health perspective* (pp. 285-305), Pergamon.
- Snyder, C. R., Sympson, S. C., Michael, S. T., & Cheavens, J. (2001). Optimism and hope constructs: "Variants on a positive expectancy theme. In E. C. Chang (Edt.), *Optimism & pessimism: Implications for theory, research, and practice* (pp. 101-125), American Psychological Association.
- Staats, S. R., & Stassen, M. A. (1985). Hope: An affective cognition. *Social Indicators Research*, 17, 235-242.
- Stotland, E. (1969). Exploratory investigations of empathy. *Advances in Experimental Social Psychology*, 4, 271-314. doi: [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60080-5](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60080-5)
- Türkmen, M., & Demirli, A. (2011). The predictive value of gender, perceived parenting styles and loneliness in determining students' dispositional and state hope level. *Journal of Theory and Practice in Education*, 7(2), 347-363
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.